

В.І. АКСЬОНОВА

Державна льотна академія України, Кіровоград

**МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК АТРИБУТ
СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СУСПІЛЬСТВА**

В статті дається аналіз проблем міжкультурної комунікації в умовах культурної глобалізації, що породжує нові проблеми адаптації культурної в умовах глобалізації і являє собою процес культурного пристосування особистості до умов конкретного культурного середовища, викликаного ментальними особливостями своєї країни.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, культурна глобалізація, інформаційна єдність людства

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Актуальність дослідження міжкультурної комунікації зумовлена виключним значенням її у розвитку людської цивілізації як гаранта існування самих культур. Міжкультурна комунікація – це наукова етика, яка намагається розробити наукові методи для покращення взаєморозуміння і міжкультурного обміну. Однією з причин виявлення інтересу до міжкультурної комунікації є розвиток людської цивілізації, інтернаціоналізація і глобалізація. *Міжкультурна комунікація* – це комунікація між представниками різних культур і народів і направлена на розширення культурних контактів в умовах культурної глобалізації. Як соціальний феномен, вона характеризується багатоякісністю і динамічністю, а тому культура розглядається як родове поняття, а культурні контакти набувають різні форми, що знаходять своє вираження у взаємовпливові, синтезі, доповнюваності і діалозі. *Міжкультурна комунікація* являється індикатором розвитку культури у суспільстві: з однієї сторони, вона розкриває її здатність до сприйняття інокультурних елементів і породження на основі цього нових для даного соціокультурного організму форм; з іншої, - здатність транслювати свої цінності в інші культури.

Культурна глобалізація – це процес, в який втягнуті не тільки в якості суб'єктів, але в якості об'єктів всі країни і цивілізації. По-перше, процеси культурної глобалізації приводять до того, що суспільні, макросоціальні відносини людей виходять за межі національно-державних спільнот, набувають транснаціонального характеру. Культурна глобалізація ослаблює цю ідентифікацію, разом з глобалізацією руйнується структура основних принципів, на яких базувались держави і суспільства, уявляючи собою територіальні, відмежовані один від одного єдності, створюються нові силові і конкурентні співвідношення, з'являються нові конфлікти і суперечності між національно-державними єдностями і акторами, з однієї

сторони, і транснаціональними акторами, ідентичностями, соціальними просторами, ситуаціями і процесами – з іншої. По-друге – це криза інституцій і втрата власного простору громадської сфери, яка “приватизується”: особисте життя витісняє громадське і поглинає його (один із виявів процесу індивідуалізації), в результаті чого зростає невизначеність, амбівалентність свідомості та соціальної ідентичності людей. По-третє, культурна ідентичність руйнує взаємопов’язані з глобалізацією процеси, що відбуваються в сфері культури, адже, культурна ідентичність людини з певною спільнотою реалізується перш за все через інтеріоризацію норм, уявлень, цінностей, зразків поведінки, що створюють її культуру. Глобалізація культурних зв’язків виводить їх за межі певного культурного ареалу, залучає їх до еталонів інших культур. Особливо велику роль в цьому процесі відіграє значна інтенсивність системи глобальної комунікації та інформації. Сфери споживацтва та масова культура набувають гомогенного характеру, посилюючи вестернізацію культури, її поліфункціональність, поліструктурність, полікультурність. Національні меншини, що втягуються в процес культурної глобалізації, як елітарні, так і масові (наприклад, мігранти) стають носіями не однієї, а двох, а то й більше культур. В той же час деякі антропологи вважають можливим говорити про формування нової глобальної культури, чи навіть глобальної свідомості, маючи на увазі ті еталони культури, що інтенсивно розповсюджуються в усьому світі, а часткове змішування культур робить можливим формування культурних сімей, що свідчить про перехід до більш широких культурних ареалів. Все ж таки імперативом сучасного розвитку стає взаємодія культур і цивілізацій, в контексті яких розвивається *міжкультурна комунікація* як складний соціальний феномен, що породжує все нові і нові суперечності.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Аналіз історії людського суспільства свідчить, що однією з умов обміну духовними цінностями між людьми постає міжкультурна комунікація і у кожному новому поколінні людина стає людиною тільки в результаті освоєння всього культурного багатства людства. У розробці концепції міжкультурної комунікації брала участь не одна плеяда українських філософів, політологів, соціологів. Характерною особливістю початку ХХІ ст. є зростання ролі міжкультурної комунікації як об’єктивного чинника, що об’єктивно спричинило підвищення наукового і практичного інтересу до вивчення проблем міжкультурної комунікації, що розвивається в контексті глобалізації, що і висуває перед вченими завдання розгортання наукових досліджень з цієї проблематики. Ця закономірність набула ознак пріоритетної тенденції культурної глобалізації в контексті всебічного розвою етносів, зростання національної самосвідомості та ролі національної ідеї, пошуками шляхів оптимізації етнічної само ідентифікації в умовах нових тенденцій полікультурного суспільства. На цьому тлі дослідження проблем міжкультурної комунікації, подолання конфліктуючої етнічності, нових проблем полікультурного суспільства, міграційних і імміграційних Міжкультурна комунікація як атрибут соціокультурної життєдіяльності суспільства

процесів, посилення ролі національної держави в умовах глобалізації, свідчить, що міжкультурна комунікація є одним із визначальних чинників, що має висунутися одним із найголовніших поряд із соціальним, екополітичним, духовним, екологічним і проявляються в “етнонаціональному забарвленні” [1, с.152].

Формулювання цілей статті (постановка завдання): проаналізувати феномен міжкультурної комунікації, що розвивається в умовах культурної глобалізації і істотно розвивають її соціальну і культурну спрямованість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, з яких започатковано розв’язання даної проблеми і на які спирається автор

Становлення сучасної вітчизняної філософії актуалізує вивчення міжкомунікаційного буття серед реалій культурної глобалізації, осмислення глибинних колізій, суперечностей і проблем етнонаціональної сфери, пошуку оптимальних моделей модернізації і розвитку українського суспільства. Міжкультурна комунікація, в межах якої відбувається самовизначення особистості, збереження самотності етносів і національних меншин, реалізація творчості і самовизначення соціального суб’єкта в контексті етнонаціонального виміру, є важливим чинником, що надає особистості “укоріненості” у життєдіяльності нації, етносу; визначає міжкультурну комунікацію як головну тенденцію сучасного розвитку людства. У зв’язку з цим значно актуалізується потреба у соціально-філософському аналізі міжкультурної комунікації як важливого чинника розвитку особистості, тому й вітчизняна соціально-філософська думка постає як потужний фактор консолідації етнонаціонального буття, спроможний відшукати оптимальні форми подолання конфліктогенних чинників завдяки міжкультурній комунікації між народами і цивілізаціями. Спроба узагальнюючого огляду тлумачень міжкультурної комунікації серед реалій культурної глобалізації, що використовується як в межах вітчизняної, так і західної спадщини, підводить до висновку про їх розмаїття та суперечливість. Намагаючись опанувати невичерпну складність міжкультурної комунікації в умовах глобалізації, вчені опинилися перед нагальною потребою і необхідністю збагнути сутність нових глобалізаційних тенденцій, визначити місце і роль міжкомунікаційного чинника, з’ясувати причини нових світоглядних проблем, що виникають в умовах полікультурного суспільства [2, с.30].

В сучасних дослідженнях міжкультурної комунікації в основному зберігаються західні наукові традиції у підходах до цього складного і суперечливого явища. Вони відображають наступні дослідницькі інтереси: 1) соціологічні (соціальні, етнічні та інші фактори міжкультурної комунікації), що відображено у роботах Ю.Арутюнян, Ю.Бромля, Л.Дробіжевої, І.Кона. 2) лінгвістичні (мовленнєві стилі, мовленнєва особистість, ефективність міжкультурного спілкування); 3) психологічні (психологічні та емоційні складові міжкультурної комунікації, ціннісні орієнтації та мотивації). Введене В.Межуєвим поняття «цілісне поле культури» дозволяє звести до єдиного цілого всі аспекти у ціннісно-Міжкультурна комунікація як атрибут соціокультурної життєдіяльності суспільства

аксіологічний і буттєвий (онтологічний) аспект людської соціально-історичної діяльності. Багато цікавих підходів до аналізу міжкультурної комунікації можна зустріти у книгах та статтях С.Аверінцева, М.Мамардашвілі, представниках Гартусько-Московської семіотичної школи Ю.Лотмана, Б.Успенського, Ф.Лосева. Розвивається інформаційно-семіотичний підхід до міжкультурної комунікації, у витоків якого стояли Е.Касіер, А.Моль, Г.Гадамер, Ю.Лотман. Інформаційно-семіотичний аналіз культурних процесів дозволив розглядати культурні феномени як знаки, які несуть у собі значення, інформацію, і вийти на побудову інформаційних моделей культурних процесів. Міжкультурна комунікація породжує нову проблему адаптації культурної в умовах глобалізації, що являє собою процес культурного пристосування особистості до умов конкретного культурного середовища, що визначає певні характеристики культурного буття: внутрішнє прагнення особистості до удосконалення; активну взаємодію людини з культурним середовищем, що визначає поведінку людини, її ефективну взаємодію з етнокультурним середовищем; результат взаємодії у системі «людина – культурне середовище»; мета, до якої прагне організм, так як людина – це біосоціальна і культурна істота, елемент культурної макросистеми; функціональний культурний стан як комплекс, що створює можливість для культурної діяльності; адекватний вплив індивіда на культурне середовище [3, с.97-98]. Класичні проблеми діалогу вивчали М.Бахтін, Ю.Лотман, В.Біблер. Поняття «міжкультурна комунікація» ввійшло у науковий обіг у 1954р. з виходом у світ доробку Е.Холла і Д.Трагера «Культура як комунікація: модель та аналіз», у якій міжкультурна комунікація розглядалася як особлива частина людських відносин. Пізніше у роботі «Німа мова» Е.Холл розвиває ідеї про взаємозв'язок культури і комунікації і вперше виводить проблему міжкультурної комунікації не тільки на рівень наукових досліджень, але й самостійної наукової дисципліни. Подальшу розробку міжкультурної комунікації здійснили Дж.Кондон і Й.Фаті у роботі «Вступ до міжкультурної комунікації». Першочергово дослідження у руслі міжкультурної комунікації орієнтувалися на проблеми міжкультурних відмінностей, аналіз взаємовідносин між ними і характерною поведінкою носіїв культур. (Р.Бенедікт, Д.Горер, М.Мід). Основою для міжкультурних досліджень післявоєнного часу стають проблеми культури і особистості, поява так званої «культурної моделі», що неминуче привели до вирішення співвідношення культури і комунікації, їх взаємозв'язку і взаємодії. Дослідження, що займаються проблематикою міжкультурних відмінностей, свідчать про три підходи до аналізу міжкультурної комунікації: 1) перший підхід базується на класичній позитивістській методології суб'єктно-об'єктних відносин, що представлений концепцією структурного функціоналізму, системним методом та концепцією інформаційного суспільства (Д.Белл, А.Тоффлер); 2) другий підхід базується на методологічному підході (Ю.Габермас), що базується на когнітивній моделі суб'єкт-об'єктних відносин, в якій сфера комунікації виділяється в якості Міжкультурна комунікація як атрибут соціокультурної життєдіяльності суспільства

особливого онтологічного об'єкта. Її вивчення базується на методах герменевтичної інтерпретації смислів, критичній рефлексії, раціональній реконструкції. 3) Третій (постнекласичний) підхід зводить природу соціального до суб'єктивно-об'єктивним відносинам, тобто до принципу інтерсуб'єктивності і виключає об'єктність. Суспільство розглядається як мережа комунікацій, комунікації створюють можливість для самоопису суспільства та його самовідтворення (Н.Луман) і предстають як активне самоорганізоване середовище. Такий аналіз комунікації виводить її на науковий рівень і надає їй *соціетальної ролі*. Міжкультурна комунікація – це наукова етика, яка намагається розробити наукові методи для покращення взаєморозуміння і міжкультурного обміну. Однією з причин виявлення інтересу до міжкультурної комунікації є розвиток людської цивілізації, інтернаціоналізація і глобалізація. Міжкультурна комунікація – це комунікація між представниками різних культур і народів, і здійснюється вона тільки тоді, коли між людьми різних культур розвивається «міжкультурна компетентність». Полікультурність як одна із сучасних тенденцій XXI ст. різною мірою властива кожній країні, що виникла особливо у наш час у зв'язку з розпадом Радянського Союзу, коли країни Західної Європи зустрілися з різноманітними реаліями як наслідок присутності меншин, що принесли в західне суспільство національні суперечності, пов'язані з мовними, релігійними, етнокультурними, етнічними відмінностями. Нещодавні й триваючі сьогодні геополітичні зміни випробують збалансованість між нацією, територією і державою, збалансованість, яка визнається і забезпечується, головним чином, національними системами.

Наукова гіпотеза: наявність структурно-функціональних зв'язків і взаємозалежностей між культурою і цивілізацією, культурою і комунікацією, комунікацією і спілкуванням дозволяє розглядати міжкультурну комунікацію як соціальний феномен. Вона забезпечує взаємодію між підсистемами культури всередині суспільства, індивідами всередині однієї культури чи на рівні міжкультурного спілкування, а також між різними і різночасовими культурами. В процесі міжкультурної комунікації передається міжкультурний досвід. Відбувається зміна взаємодіючих суб'єктів, формуються нові особистісні якості. По мірі розвитку спільності як всесвітньої розвивається і *міжкультурна комунікація*, що виражається у зростаючому значенні для всього людства загальних досягнень цивілізації. Міжкультурна комунікація предстає як діалектико-синергетичний процес, у якому різноманітні вектори (інтеграція-диференціація-універсалізація-партикуляризація-конфлікти-співпраця) не виключають, а взаємодоповнюють один одного. Динаміка міжкультурної комунікації розглядається як процес безперервного розвитку, покращення якості міжкультурної взаємодії, зростання взаємовідносин у різних сферах соціального життя і на різних рівнях (цивілізаційному, національному, міжгруповому, міжособистісному). У кожному випадку, висуваючи метою досягнення і розширення взаєморозуміння, ми враховуємо і можливість Міжкультурна комунікація як атрибут соціокультурної життєдіяльності суспільства

інверсії, тобто деградації відносин. Не виключається ймовірність того, що при виникненні нових факторів та імпульсів до взаємодії і спілкування, взаєморозуміння все ж таки поглиблюється.

Виклад основного матеріалу

Сучасні умови глобалізації породжують безліч проблем міжкультурної комунікації в сучасному суспільстві в умовах культурної глобалізації, що викликані суперечностями між глобальним і локальним, суперечність між універсальним та індивідуальним. Світ стає все більш тіснішим на основі інтеграції економічної, політичної, технологічної, інформаційної. Посилення інтеграції приводить до зростання культурної самосвідомості. У цьому процесі формується конгломерат різних згідно своєї історії, традицій, мови, релігії, культурних соціумів, які розвиваються, взаємодіють і впливають один на одного на основі міжкультурної комунікації і розвиваються згідно зі своїми законами. Вони є відносно самостійними, проте стикаються в єдиному інформаційному просторі. Культурні особливості менше піддаються змінам, чим політичні та економічні. Стає все більш очевидним, що міжкультурна комунікація стає є важливим фактором регуляції як свого внутрішнього життя, так і відносин між народами, що потребують діалогу.

Адаптація культурна в контексті міжкультурної комунікації - це культурно-психологічні механізми, що формують стереотипи культурної поведінки та сприйняття певного типу культурного спілкування, приналежність до певної етнокультурної групи, використання можливостей певного суспільства, в якому діють традиційні установи культури. Культурна адаптація пов'язана з такими механізмами адаптації, як комунікація, цінності, норми, ідентифікація, традиції, фольклор, освіта, релігія, сім'я, родинні зв'язки. Сутність культурної адаптації полягає в забезпеченні захисту індивіда в ситуації інформаційного простору; вплив соціокультурного середовища на особистість в умовах постійної мінливості суспільства. Інформаційна модель передбачає підтримку етнічної ідентичності за рахунок відновлення етнічної культури, що є символом даного етносу; забезпечення адаптації етносу до нових соціально-культурних, соціально-політичних та економічних умов, вироблення необхідних культурних звичок з урахуванням специфіки розвитку певного етносу. В основі культурної адаптації лежить принцип компліментарності (схожості життєвих настанов) та стереотипів поведінки, які виникають у процесі історичного розвитку. Адаптація культурна відбувається в контексті певної етнічної групи, що являє собою тип культурної спільноти, детермінованою історичними та символіко-культурними атрибутами етнічної ідентичності.

Синергетична методологія аналізу управління соціальними процесами в умовах глобалізації зводиться до того, щоб раціонально пояснити закономірності і принципи організації соціального життя та сумісної життєдіяльності людей в сучасному соціумі; досягти стабільності у суспільстві, в якому постійно відбуваються кризи, постійні трансформації чи Міжкультурна комунікація як атрибут соціокультурної життєдіяльності суспільства

реформи, що потрясають суспільство у вихорі перманентних соціальних змін. Аналіз соціального управління як складного соціального цілого передбачає використання понятійного апарату і методологічного інструментарію синергетики як дослідницької наукової парадигми філософії науки. Екологічна криза, інформаційні та демографічні вибухи, небачені соціальні та фінансові потрясіння на всій планеті, інтенсивна трансформація суспільних інститутів, всього соціокультурного середовища приводить до зростання нестабільності і нестійкості, змінює уявлення людини про цілі і смисл свого буття.

Тому одна із особливостей філософії науки в умовах глобалізації – це звернення до пізнання механізмів самоорганізації складних еволюційних та зверх складних систем у стані, далекому від рівноваги, коли загострюється їх чуттєвість до незначних флуктуацій на мікрорівні, які приводять до зміни поведінки всієї макросистеми. Руйнування динамічної рівноваги її структур і підсистем, вступ у «режим із загостренням», фазу кризи, в якій нестійкі структури піддаються швидкій дезінтеграції, приводять до зміни сценарію еволюції.

Адаптація культурна в контексті міжкультурної комунікації дає змогу пристосуватися до загальної системи цінностей даного народу як своєрідної семантики основних сфер його життєдіяльності та розвитку; в основі адаптації культурної – культурно-етнічний код нації, до якого пристосовується індивід. Попри всі суспільно-політичні катаклізми, культурна адаптація відбувається завдяки тому, що функціонують певні інституціональні структури, наприклад, культурно-освітні товариства, певні традиції (виховання дітей), освітні і культурні установи, які передаються через механізм умовного рефлексу, сигнальної спадковості. Ці традиції засвоюються членами певної спільноти в процесі етнізації під час становлення та розвитку в особистісних структурах таких якостей, що відображають особливості певної національної спільноти [4, с.240].

На першому етапі адаптації особа засвоює етнокультуру у вигляді спресованого досвіду минулих поколінь, що має вигляд матеріалізованого, опредмеченого речового світу і комплексу психологічних особливостей сприйняття оточуючого світу та спілкування, які стають органічним змістом самої особи. На другому етапі особа, володіючи в тому числі і знаннями про культуру інших етносів, здатність до практичного сприйняття навколишнього світу та інформації про нього, сприймає вплив етнокультури більш вибірково. В результаті культурної адаптації відбуваються можливості для культурної акультурації, культурних змін, які відбуваються в результаті контакту з іншими етнічними особами. У процесі адаптації особою певної вона набуває здатності бачення іншомовного світу, одного й того ж способу його категоризації, систематизації, типізації, завдяки чому у них виявляється тотожність засобів інтерпретації природного соціального світу, їх етнічна схожість. Все це дає змогу провести процес ототожнення, уподібнення особи з певною етнічною спільнотою, що розгортається як переживання особою укоріненості в цю спільність, відчуття себе його

Міжкультурна комунікація як атрибут соціокультурної життєдіяльності суспільства

частиною, так як відбувається процес самоідентифікації, усвідомлення себе членом певної етнічної спільноти, з'ясування свого місця серед інших спільнот, своєї позиції в системі міжетнічних відносин. Адаптації культурної можливо досягти за умови етнокультурної компетентності особи, її здатності вільно орієнтуватися у світі значень етнокультури, користуватися нею в своєму житті, що дає змогу людині вільно орієнтуватися у світі, формувати свою поведінку всередині певної культури і одночасно відчувати її кордони, початок світу іншої культури. У міру витворення суспільством ефективних і спеціалізованих соціальних інститутів, вироблення і засвоєння взірців соціонормативної культури необхідний рівень упорядкованості дедалі досягається саме за допомогою таких соціокультурних регуляцій, як традиції, мораль, право, релігія, ідеологія, економічне регулювання тощо, які здійснюють функцію контролю опосередковано, які створюють певні механізми мовленнєвої адаптації [5, с. 16]. У процесі міжкультурної комунікації передається і засвоюється соціокультурний досвід індивіда, відбувається зміна взаємодіючих суб'єктів, формуються нові особистісні якості. По мірі розвитку спільноти як всесвітньої розвивається і міжкультурна комунікація, яка виражається у зростаючому соціокультурному значенні для всього людства загальних досягнень цивілізації. Динаміка міжкультурної комунікації розглядається як процес безперервного розвитку, у якому різноманітні вектори соціокультурної взаємодії, зростання взаєморозуміння у різних сферах соціального життя і на різних рівнях (цивілізаційному, національному, міжгруповому, міжособистісному). Міжкультурну комунікацію слід уявити як діалектичний процес, у якому різноманітні вектори соціокультурної взаємодії (інтеграція - диференціація; універсалізація - партикуляризація; конфлікти - співпраця) не виключають, а взаємодоповнюють один одного. Аналізуючи ці проблеми, слід пояснити причини, що породили явища песимізму і оптимізму у їх взаємозв'язку [6].

Об'єктивно-цивілізаційні причини.

До причин такого роду слід віднести, перш за все, якісні зміни в людській цивілізації, які сьогодні прийнято називати інтернаціоналізація і глобалізація. «Об'єктивними» вони називаються у тому смислі, що складають зовнішні умови цілих поколінь людей, що проживають на цій планеті, і які не залежать від волі людей [7, с.8-9]. Вони охоплюють такі проблеми, як: 1) необхідність економічної кооперації (утворення міжнародних економічних зон, мультинаціональних концернів, спільних підприємств); 2) зростання проблем, для вирішення яких необхідна міжнародна співпраця (ядерна загроза, парниковий ефект, забруднення оточуючого середовища тощо); 3) політична інтеграція (утворення воєнно-політичних і просто політичних блоків, міжнародних організацій, партійних блоків); 4) інтеграція культурна і спортивна (міжнародні змагання, фестивалі, гастролі, турне); 5) виникнення світових транспортних мереж (повітроплавання, автомобільне і залізничне сполучення); 6) розвиток світових інформаційних мереж (Інтернет, супутникове телебачення); 7) Міжкультурна комунікація як атрибут соціокультурної життєдіяльності суспільства

зростаюча демографічна мобільність населення (переїзди у зв'язку з пошуками роботи, економічна і політика еміграція, масовий туризм). Проте тільки перерахованими причинами об'єктивно-цивілізаційного характеру пояснити бум міжкультурної комунікації неможливо, так як буття людини – це буття можливостей [8, с.17].

Суб'єктивно-цивілізаційні причини.

Суб'єктивно-цивілізаційні причини описують ситуації, в яких причини проблем міжкультурної комунікації викликані внутрішніми, іманентно властивими їм закономірностями. До причин такого характеру слід віднести процеси гуманізації соціального життя і лібералізації суспільної думки, які починають бурхливо розвиватися з 50-х рр. ХХ ст. у всьому світі і породжують міжкультурну комунікацію як спілкування між різними представниками культур, контактами між людьми, що викликані суб'єктивними переживаннями людей. Міжкультурна комунікація потребує пояснення термінів «культурний концепт» і «культурний стандарт». В когнітивній лінгвістиці під концептом розуміється оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку, всієї картини світу, відображеної в людській психіці; модель, що відображає зміст такої одиниці. Багато дослідників підкреслюють значущість таких факторів у формуванні концептів, тобто розглядають концепт як багатовимірне культурно-значуще соціопсихічне утворення у колективній свідомості, опредмечене у тій чи іншій формі. Таким чином, концепт сприймається як явище по своїй природі культурно детерміноване, як згусток культури у свідомості людини; те, у виді чого культура входить у ментальний світ людини. Своєрідність національно-культурних стандартів особливо гостро сприймається у міжкультурній комунікації, коли людина стикається з неочікуваною для людини ситуацією/поведінкою співрозмовників. Щоб зрозуміти причину неочікуваності комунікативних проблем і тим більше оволодіти чужим для себе культурним стандартом, необхідно знайти відповідь на те чому люди іншої культури дотримуються саме таких правил і поважають саме такі цінності. Слід особливо підкреслити, що в умовах культурної глобалізації виникає проблема міжкультурної комунікативної компетенції, яка означає не просто розширення мовленнєвої комунікативної компетенції, а принципову побудову на екстралінгвістичній основі [9, 468]. Це означає, що людина повинна будувати своє спілкування з іншими людьми, які належать до інших культур, виходячи із знання специфіки цих культур. На практиці більшість людей сприймають рідний культурний стандарт як єдино можливий і правильний, що називається етноцентризмом.

В той же час міжкультурна комунікація – це «взаємодія свідомостей» (Бахтін), що породжують різні проблеми акультурації: 1) асиміляція (людина повністю приймає норми і цінності чужої культури); 2) сепарація (негація чужої культури при збереженні ідентифікації тільки зі своєю культурою); 3) маргіналізації (втрата ідентичності з власною культурою і відсутність ідентифікації з культурою більшості); 4) інтеграція (Міжкультурна комунікація як атрибут соціокультурної життєдіяльності суспільства

ідентифікація як з власною, так і новою культурою). Результатом і метою акультурації являється довгочасна адаптація до життя у чужій країні, яка розвивається у наступних формах: 1) соціопсихологічна; 2) соціокомунікативна; 3) економічна. Ідентичність – це усвідомлення людиною своєї належності до будь-якої групи, яка дозволяє виявити своє місце в соціокомунікативному просторі і вільно орієнтуватися в оточуючому світі. Культурна ідентичність здійснює певний вплив на процес міжкультурної комунікації [10, с.140].

Міжкультурна комунікація – це смисловий і ідеально-змістовний аспект соціальної і культурної взаємодії. дії, змістовно орієнтовані на їх смислове сприйняття, називають комунікативними. Основна функція комунікації досягнення соціальної і культурної ідентичності при збереженні індивідуальності і кожного її елемента. Міжкультурна комунікація базується на онтологічних, екзистенціальних засадах, направлених на досягнення розуміння, діалогу, толерантності між людьми, культурами, цивілізаціями. Міжкультурна комунікація виступає як ціннісно-нормативний регулятив соціально-культурної діяльності, відрізняє одне суспільство від іншого, сприяє його інтеграції і надає йому культурної самобутності. Міжкультурна комунікація виступає генератором смислів культури, володіючи системою прямих і зворотних зв'язків, вона сприяє постійному розширенню смислового потенціалу культури, диференціації «свого» і «чужого» в культурі. Міжкультурна комунікація – базовий елемент формування, відтворення, збереження і трансляції культури як у цілому, так і його складових. Вона закріплює у вигляді системи символів, знаків і мовленнєвого вираження культурне і суспільне значення інформації і створює особливий семіотичний простір, який забезпечує взаємопроникнення і відкритість культур і виступає найважливішою умовою свідомої суспільної діяльності людей та їх взаємодії.

Висновки

1.Таким чином, в теоретико-методологічному аспекті міжкультурну комунікацію слід осмислювати в її реальній цілісності і повноті конкретних її форм існування, у його функціонуванні і розвитку. Комунікація як цілісне утворення(цілісність) несе в собі всю сукупність своїх базових якісних характеристик. Міжкультурна комунікація як об'єкт дослідження соціальної філософії може виступати лише в обмеженому вигляді, і інтерес до неї також набуває в даному випадку вузький, конкретний характер, який залежить від предметної сфери даної науки. Міжкультурна комунікація у даному випадку виступає в якості об'єкта-носія певних властивостей і особливостей, безпосередньо не пов'язаних з функцією комунікації, проте викликає певний інтерес у різних соціо-гуманітарних наук. Комунікація причетна до будь-яких процесів, що відбуваються в суспільному бутті, і має місце всюди, де діє людина. Тому, будучи причетним до будь-яких процесів у суспільстві своїм впливом, комунікація здійснює на них свій вплив. Це і породжує можливість залучення комунікації до досліджень національної і етнокультурної ідентичності [12, с.223].

Міжкультурна комунікація як атрибут соціокультурної життєдіяльності суспільства

2. Культурологічна парадигма міжкультурної комунікації розглядає адаптацію людини у двох аспектах: з позицій традиціоналізму та адаптованого діючого принципу, так як культура формує людську індивідуальність. Традиція як форма культурної адаптації пов'язана з різним станом самої культури, є механізмом, який завдяки селекції життєвого досвіду, його акумуляції і просторово-часовій трансмісії дає змогу досягти необхідної адекватної поведінки для існування соціальних організмів стабільного суспільства. Традиції як адаптивний механізм представляють собою звичаї, ритуали і ряд інших стереотипізованих форм людської діяльності. Аналіз свідчить, що *культурна глобалізація* – це процес прискорення та вдосконалення різноманітних міжнародних потоків товарів та інформації в загальному контексті культурного розвитку. Культурна глобалізація пов'язана зі зміною або трансформацією загальнолюдської цивілізації, що асоціює віддалені спільноти і накладає відбиток на регіони світу та континенти. *Культурна глобалізація* – це багатоскладний процес, який включає в себе інтерпретацію тотожності і відмінності, універсалізму і партикуляризму, процес перетворення всезагального в особливе та особливого у всезагальне. Саме „зіткнення цивілізацій” означає фрагментацію світу через існуючі цивілізаційні відмінності, що мають місце в культурній диференціації, породжуючи явища „макдональдизації” – гомогенізації культур, що відбувається під егідою *вестернізації, європеїзації, американізації, „гібридизації”* як широкого спектру міжкультурної взаємодії, що приводить до взаємозбагачення, так і до виникнення культурних відмінностей в контексті соціокультурної динаміки особистості. Під впливом обміну товарами, знаннями, культурними цінностями сформувався свого роду загальний „мегапростір культурної глобалізації”. Цей мегапростір полікультурності розвивається по своїм власним законам, слугує, з однієї сторони, результатом взаємодії локальних національних територій, а з іншої - визначає особливості розвитку останніх. *Культурна глобалізація* - суперечливий процес, що розвивається одночасно в міждержавних і транснаціональних формах, сприяє виникненню наднаціональних і позанаціональних організацій, інституцій, утворень. Як свідчать вчені, практично на всі сфери діяльності здійснюється вплив культурної глобалізації, яка приводить не тільки до переосмислення відносин між глобальною економікою і національними державами, але й до переоцінки зв'язків між глобальною економікою і локальними цивільними суспільствами, сприяючи і соціокультурній динаміці.

3. Культурна глобалізація означає залучення великої частини людства в єдину відкриту систему суспільно-політичних, економічних і культурних зв'язків на основі модерних засобів інформатики і телекомунікацій. Культурна глобалізація являє собою новий етап інтеграційних процесів у світі, її процеси стосуються всіх сфер життя суспільства – від економіки і політики до культури і мистецтва. Культурній глобалізації передбачено стати одним з найважливіших факторів, який буде визначати умови розвитку духовного життя етносу та нації у XXI столітті. Уже зараз ми Міжкультурна комунікація як атрибут соціокультурної життєдіяльності суспільства

знаходимося в процесі, що веде до формування *планетарно-інтегрованого людства*; поки що ми на початку цього процесу і етнонаціональні утворення зберігають свій статус суспільства, втративши актуальну самодостатність, вони зберігають самодостатність потенційну. Культурна глобалізація – це об'єктивний процес, детермінований необхідністю техніко-економічної оптимізації міжкультурної комунікації. Тільки у тому випадку, коли соціальний світ ХХІ століття стане століттям співпраці без мовних, мовленнєвих, етнічних, расових і культурних бар'єрів, стане можливим здійснення основоположних принципів міжкультурної комунікації.

Перспективи подальшої наукової роботи:

-виявлення міжкультурної комунікації як атрибуту соціокультурної життєдіяльності суспільства, у соціальному просторі якого відбувається взаємодія і взаємозв'язок між підсистемами культури (всередині окремої культури), між різними культурами у просторовому і часовому вимірах, а також між суб'єктами–носіями культури на рівні окремої культури чи на рівні міжкультурного спілкування.

Список використаної літератури:

1. Культура та інформаційне суспільство ХХІ ст. // Матеріали науково-практичної конференції 10-11 квітня 2001. – Х.: ХДАК, 2001. – 152 с.
2. *Кривега Л.Д.* Світоглядні орієнтації особи в умовах трансформації суспільства : Автореф. дис.... д-ра філос. наук.: 09.00.03 / Л.Д.Кривега.- Ун-т внутр. справ. - Х., 1999.- 30с.
3. Кримський С.Б. Архетипи української культури / С.Б.Кримський // Феномен української культури. – К., 1996. – С.97-98.
4. Кримський С.Б. Запити філософських смислів: монографія / С. Б. Кримський. – К.:ПАРАПАН, 2003. – 240с.
5. *Кургузов А.О.* Мова як засіб соціокультурної самоідентифікації особистості: Автореф. дис. канд. філос. наук: 09.00.03 / Запорізький державний університет. - Запоріжжя, 2004.- 16с.
6. *Лепський М.А.* Взаємозв'язок оптимізму та песимізму: проблема соціальної перспективи. Дис.... д-ра філос.наук: 09.00.03 / Максим Анатолійович Лепський. - Запорізький національний університет, 2006.
7. Маркс К. Манифест коммунистической партии / К. Маркс, Ф. Энгельс. – Избранные сочинения. В 9-ти т. Т. 3.
8. *Мегрелишвілі М.О.* Буття людини як буття можливостей: соціально-філософський аналіз: Автореф. дис. канд. філос. наук: 09.00.03/ Запорізький національний університет.-Запоріжжя.-2004.- 17с.
9. Мосионжник Л.А. Антропология цивилизаций / Леонид Авраамович Мосионжник. – Кишенев: Высшая Антропологическая школа, 2006. – 468 с.
10. Нестеренко Г.О. Особистість у нелінійному суспільстві: [монографія] / Галина Олегівна Нестеренко. – Запоріжжя: Просвіта, 2004. – 140 с.

11. Предборська І.М. Мінливість, соціум, людина. Монографія / Ірина Михайлівна Предборська. – Суми: Видавництво «Слобожанщина», 1995. – 136 с.

12. Сміт Е.Д. Національна ідентичність [пер. з англ. П.Таращука] / Е.Д.Сміт. – К.: Основи, 1994. – 223с.

В.И.АКСЕНОВА

Государственная летная академия Украины, Кировоград

МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ КАК АТРИБУТ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБЩЕСТВА

В статье дается анализ проблем межкультурной коммуникации в условиях культурной глобализации, порождающей новые проблемы адаптации культурного в условиях глобализации и представляющей собой процесс культурного приспособления личности к условиям конкретного культурной среды, вызванного ментальными особенностями своей страны.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, культурная глобализация, информационное единство человечества.

V.AKSENOVA

State Flight Academy of Ukraine, Kirovograd

INTERCULTURAL COMMUNICATION AS AN ATTRIBUTE OF SOCIAL AND CULTURAL LIFE OF SOCIETY

The paper analyzes the problems of intercultural communication in terms of cultural globalization is posing new challenges to adapt to the cultural context of globalization and which is the process of cultural adaptation to the conditions of a particular individual cultural environment caused by the mental characteristics of their country.

Key words: intercultural communication, cultural globalization, the information the unity of mankind.

Стаття надійшла до редакції 04.05.11 р.